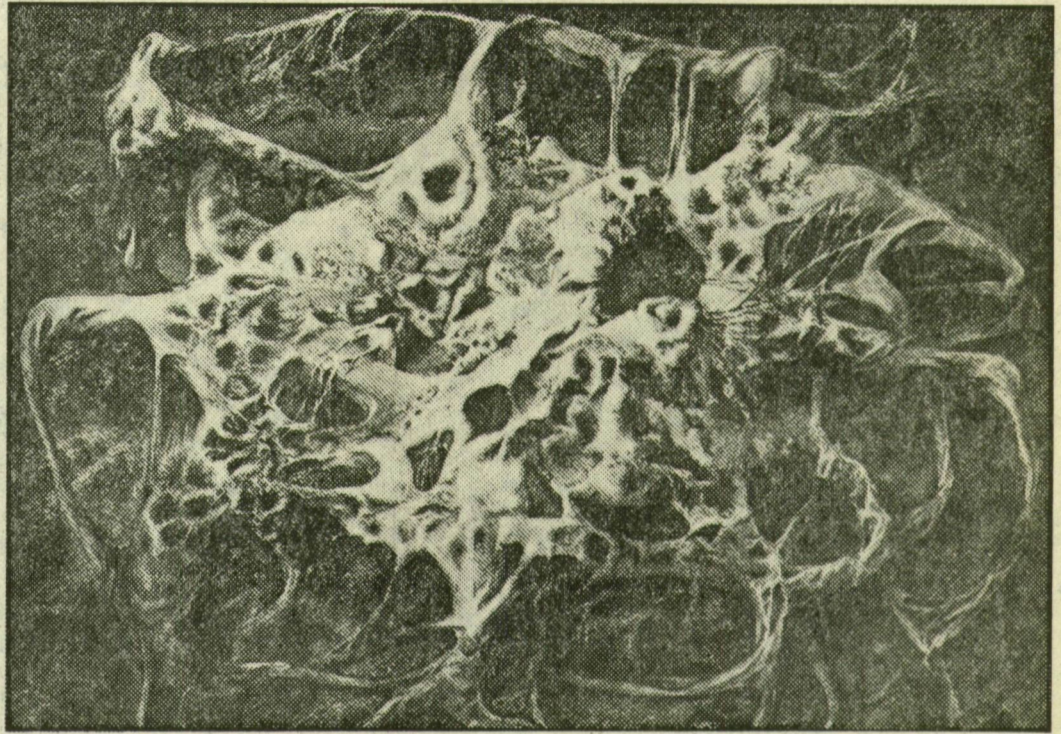

BENES JÓZSEF: FÓLIAHÁZTÁJ(D)

KOVÁTS MARGIT: POLIP

A komolyabb dolgok néha a fehér asztal mellett dőlnek el. A művészeti életben is. Ha a múlt esztendőben nem kellett volna zsűriznünk *Fontos Sándor* képeit, akkor korántsem biztos, hogy létrejött volna a Szeged képzőművészete, 1960—1985 című áttekintő kiállítás. De zsűriznünk kellett. És Sanyi bátyám volt az ötletet adó. Ott ültünk a műtermében, közben iszogattunk, legújabb műveit nézegettük. Aztán egyszer csak felém fordult. Nem gondolod, hogy csinálnunk kellene valamit? Mert egyre jobban széthullik, polarizálódik a város képzőművészeti közéleté. A téli tárlat is megszűnt, nincs közös fórumunk. Jóformán azt sem tudjuk: hol állunk.

A válaszokat a képtárban látható háromszintes tárlaton kapjuk meg. Természetesen vitatható: mennyire pontos és hiteles ez az összeállítás. Tandi Lajos már meg is fogalmazott néhány reális gondot, s egészében „felhősnek” találta a helyzetet. Szó se róla: magam se látom kimondottan napfényesnek a szegedi képzőművészet égboltját. Más kérdés, hogy a tárlat összképe alatta marad saját lehetőségeinek. Úgy is mondhatnám: valamivel érdekesebbek, színvonalasabbak vagyunk, mint ahogy ezt a kiállított művek alapján gondolhatnánk. Elvégre nem minden esetben a legfontosabb, legfrágosabb művek reprezentálják az alkotók munkásságát. Elég itt csak a kiváló *Dinnyés Ferenc*, *Dér István* vagy *Tóth Valériára* utalnom. Ez pedig mindenképpen szervezői, rendezői gyengeség.

Nem hiszem azonban, hogy „tisztázatlan” lenne a kiállítás koncepciója. Vagy miért gondolja Tandi Lajos: pusztán azok az elvek és szempontok érvényesíthetők e rendezvényenél, amelyekre ő voksol? Hisz a történeti visszapillantást, az „Elődök” szerepeltetését maga is szerencsésnek tartotta. E nélkül óhatatlanul zavarba kerülne a kortárs művészet megítélésénél, mert érdemleges viszonyítási, történeti bázis nélkül maradnánk: Másrészt a 60-as évek környékét igenis művészettörténeti fordulópontnak tekinthetjük. A magyar képzőművészet ekkoriban szabadul ki a kultúrpolitikai, esztétikai dogmatizmus szorításából, s kötetlenebbül alkalmazhatja az avantgarde törekvések vagy a modern realizmus tanulságait. És Szeged sem kivétel. *Vinkler László* emberi, művészi nagysága egyebek közt éppen abban mutatkozott meg, hogy ő akkor is a tasizmus, a szürrealizmus elvei szerint formálta műveit, amikor környezetében majd mindenki a realizmusra esküdt. *Fischer Ernő*t egyébként tényleg lehetett volna szerepeltetni: ebben igazat kell adnom kritikuskollégámnak.

De nézzük: milyen is az a tükör, amelyet a szegedi képzőművészet tart önmaga és a közönség elé! Először az Elődöket felszerű számba vennünk, mivel ők az alapozók, a hídteremtők és mértékadók. S itt már *Dorogi Imre* szinzel, fényvel átitatott szuggesztív látomásai is feladják a leckét. Egy olyan közvetlen és kozmikus hatású piktúrával állunk szemben, aminek ugyanúgy köze van a posztnagybányai festőiséghez mint *Egry József* szerkezetes

Tükröm, tükröm...

JEGYZETEK A SZEGEDI KÉPZŐMŰVÉSZETRŐL

tájmisztikájához. Mégis egyéni arcéle van képeinek. Ahogyan *Dinnyés Ferenc* és *Erdélyi Mihály* sem kötődik szorosabban az alföldi piktúra hagyományaihoz. Munkásokat, mulatózó társaságokat vagy árnyékokkal szabdalni, konstruálni utcákat festenek, közben a szerkezetes képépítésre, majd a naiv, játékos és expresszív kifejezésre apellálnak. Akárhogy is nézzük: urbánus művészet ez a javából. Az alkotók ugyanis saját létformájukból merítik közlendőiket, s korszakuk progresszívebb formaviványaihoz kapcsolódnak. Pedig még nem is említettem *Lehel Istvánt*, s főként a kiemelkedő *Vinkler Lászlót*, aki a festészetben és a grafikában is együtt lélegzett a legkorszerűbb, legértelmesebb stílár és gondolati törekvésekkel.

Némi túlzással azt mondhatnám: ez a művészet sokkal inkább az Európai Iskola vagy a szentendrei szellemisége felé tendált, mintsem a vásárhelyi realizmushoz. Ámde a 60-as esztendő tájékán határozott fordulatot tett a szegedi művészet. Főként csak Vásárhelyre figyelt, Vásárhelyhez igazodott. Érthető ez, hiszen az időre esett az őszi tárlatok, egyáltalán a modern realizmus felfutása s egyértelmű társadalmi, kritikai elismerése. Az előtérben látható néhány alkotás voltaképpen jelzészzerű képet ad e korszak sajátos felfogásáról. Kiderül itt: a szegedi festők szemében különös becsülete volt *Barcsay* mester kontúrokkal élő mértánias képszerkesztésének, nem is szólván *Kohán* drámaian sommázó valóságát. Más lapra tartozik, hogy e kollekció közel sem tudta megidézni azt az őszinte hitet és művészi elszántságot, ami a legjobb művekben testet öltött. Nem véletlen, hogy ekkoriban születtek *Magos Gyula*, *Fontos Sándor* és *Pintér József* legmeggyőzőbb képei, mint ahogy *Dér István* és *Zombori László* festészetében is kitüntetett helye van e korszaknak.

Ne gondoljuk viszont, hogy *Vinkler László* és az Elődök szellemi magvetése nyomtalanul eltűnt volna. Szó sincs erről. Legfeljebb egy különös paradoxonról kell tudomást vennünk. Amíg a hivatásos alkotók jó része a természet, paraszti tematikákkal foglalkozik, addig néhány félhivatalos festő akaratlanul is felvállalja a korábbi időszak művészet-szemléletének továbbépítését. *Kováts Margit* érzékletes „biromantikus” képein mintha *Vinkler* organikus, absztrakt kísérletei folytatódna, amiként *Szűcs Árpád* kubisztikus, orfikus művei és némiképp a *Dorogi*-féle fénymisztika elvontabb, filozófikusabb formaképleteinek tekinthetők. Itt van azután *Veres Mihály* metafizikai ihletettségű piktúrája, másfelől pedig *Hemmert János* sok vihart kavart, popos, technikai indíttatású művészete. Az ő szerepük már-már elhomályosul a szegedi képzőművészetben. Holott valójában ők is hidverők. Mert egyféle át-

menetet teremtettek az Elődök nyitott, urbánus magatartása és a 70-es években megérkező, s hasonló alapállásból startoló *Novák András* és *Pataki Ferenc* között.

Ezzel máris a 70-es esztendő világába csöppentünk, egyszersmind a képtár első emeletére. A változás mindenestre szembetűnő. Először is felbomlik az a viszonylagos szemléleti egység, amit a kontúros realizmus és expresszionizmus képviselt. Helyettük egy elvontabb, lírikusabb és tasiztikusabb jellegű tolmácsolás-mód bontakozik ki, amelyben éppúgy szerepe van *Kokas Ignác* felszabadító hatásának, mint a modern formaviványok sokrétűbb adaptálásának. Egyébként feszültségekkel terhes, emberpróbáló időszak ez. A realista szemlélet országos háttérbe szorítása elbizonytalanítja az alkotók egy részét, bár a korszak formai, szellemi kihívásaira így is válaszolni akarnak. Változnak ellenben az erőviszonyok. Igaz, *Zombori László* dekoratív, korrekt jellemzést ad egy *Óreg* munkásról, s *Dér István* piktúrájában is születnek még férfias lírájú táblaképek, de ez a korszak igazán már nem az övék. Jobb a kor-

szorúbb etikai és festői tartalmakat ötvöző *Novák András* és *Pataki Ferenc*. Ide tartozik azután a remekbe sikerült *Kocsmá* szerzője, *Zoltány István*, majd *Papp György*, aki egyre autonómabb jelszervezéssel építi népművészeti fogantatású lapjait. A szobrászok közül pedig mindenekelőtt *Szathmáry Gyöngyi* változatos, invenciózus plasztikai emelkednek ki a mezőnyből.

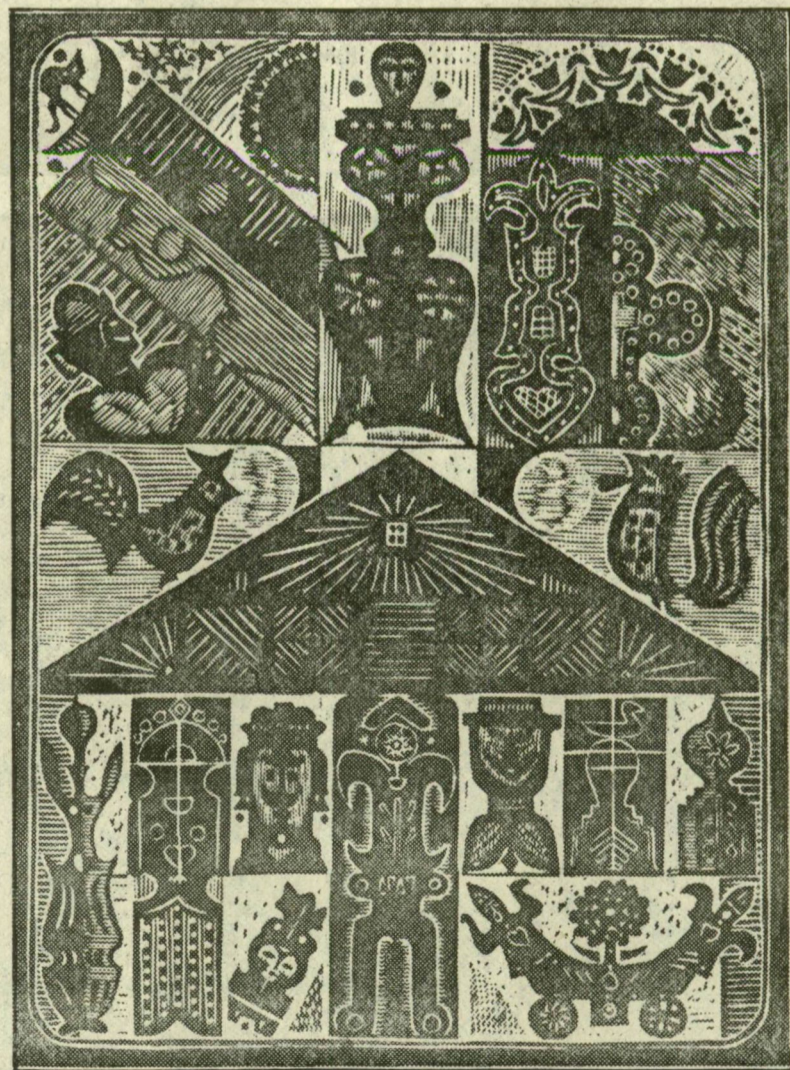
Azt hiszem: ez az a kivételes időszak, amikor a szegedi képzőművészet legjobbjai többé-kevésbé esztétikai, minőségi szinkronba kerültek a progresszívebb hazai törekvésekkel, egyben az Elődök által meghatározott szellemi mércével. Ugyanakkor a város hivatalos művészete valahol itt kapcsol vissza arra a szellemileg nyitott, a modern ember aktuális létehelyeztetit vizsgáló magatartásra, amely elsősorban *Vinkler László* munkásságában dokumentálódott. Más kérdés, hogy ilyen dimenziójú mesterünk a szobrászatban nem volt. Így a modern plasztikai nyelv meghonosításában jelentős szerepe van *Szathmáry Gyöngyinek*, s némileg *Lapis Andrásnak* is. (Kár, hogy

az utóbbi alkotó nem küldte el műveit a kiállításra.)

De az is lehangoló, hogy a 70-es évek közepétől valahogy ellaposodik Szeged képzőművészete. Jóllehet *Benes József* és *Gerle Margit* személyében tehetséges, egyéni arcú alkotókat kap a város, s *Papp György* és *Szathmáry Gyöngyi* is igényesen szinten tudja tartani legjobb eredményeit, ám egészében visszaesés, elszürkülés tapasztalható. Ami a korábbiakban vitálisabb, elkötelezettebb művészi magatartás volt, az mostanra átadta a helyét egy szemléldő, esztétizáló és manierista felfogásnak. És itt a fiatalabb korosztály sem kivétel, noha *Sinkó Jánostól* aligha lehet elvitatni az érzékletesebb festői adottságokat. Persze miért is beszélünk fiatalabb generációról? Hiszen a mostani időszak esztétikai erőtlensége egyebek között abból adódik, hogy hiányzik a kapudöngető, érdemleges művészi utánpótlás. Annál inkább, mivel az idősebb alkotóknál nem ritkán a kiüresedés, az önisméltás jelei mutatkoznak.

Lényegében ennyit mutat a szegedi képzőművészet tükré. Igaz, ezáltal a minőségi mutatókat, a szellemi folyamatok alakulásrendjét fontosabbnak tartottam, mint a tárlat szisztematikusabb elemzését. Amilyenképpen is igazatlan lennék, ha nem szólnék még néhány szembetűnő jelenségről. Arról például, hogy régóta becsülöm *Fritz Mihály* művés, nem egyszer szellemes éremművészetét, ahogyan a tisztes produkciókat létrehozó *Kalmár Márton* is valódi plasztikai izgalmat teremtett *Töredék* című szobrával. És *Kliegl Sándor* Festője is a tárlat élvonalába tartozott: jó lett volna még több munkájával találkozni (pl.: a *Fotografussal*). Cs. *Pataki Mihály* munkásságában pedig igazán sajnálhatjuk, hogy a szuszékos tematikákban feldobott gondolati, formai alternatíva csupán ígéretes lehetőség maradt. Mástulónban az alkotó *Schéner Mihály*val állhatna egy sorban. Amiként *Magos Gyulában* is ott volt a képesség egy szerkesztő fegyelmű, monumentálisabb igényű piktúra kiépítésére.

Sok-sok tanulsága lehet a mostani kiállításnak. Nem tudom valamennyit felsorolni. Tudom azonban, hogy az országos mércével is számottevőnek ítéltető Elődök munkásságát önálló kötetekben kellene népszerűsíteni. Ha a kortárs grafikusok egyéni mappát kaphatnak, akkor ez korántsem maximalizmus. Inkább a város etikai, szellemi önbecsülése lenne. És ugyanígy: a művészi utánpótlás biztosításában is aktívabb, céltudatosabb módszereket lehetne alkalmazni. Nem biztos ugyanis, hogy az érdemes tehetségek önmaguktól is Szegedre találjanak. Végül égető szükség lenne újabb pályázatokra, köztéri-közösségi feladatokra. Elvégre nemes és kemény próbatételek nélkül óhatatlanul elsatnyul a művészeti közélet. Különösen akkor, ha a társadalom értékrendszere is az olcsó, üzleti jellegű megoldások felé orientálódik. Lehet: mindez bonyolult, nehéz dolog. De mit tehetnénk mást? Adjunk magunkra!

PAPP GYÖRGY: METAMORFÓZIS

SZUROMI PÁL